

КОНКУРЕНТНІ ПЕРЕВАГИ РЕГІОНІВ ЯК ЧИННИК СТІЙКОЇ ПІСЛЯВОЄННОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ УКРАЇНИ

Кулакова Світлана Юріївна*, кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри економіки, підприємництва та маркетингу
Григор'єва Олеся Володимирівна**, кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри економіки, підприємництва та маркетингу
**Національний університет «Полтавська політехніка
імені Юрія Кондратюка»**

*ORCID 0000-0002-7149-0356

**ORCID 0000-0001-7524-7161

© Кулакова С.Ю., 2025

© Григор'єва О.В., 2025

Стаття отримана редакцією 30.05.2025 р.

The article was received by editorial board on 30.05.2025

Вступ. Конкурентоспроможність регіонів виступає визначальним чинником, що впливає на перспективи їх економічного розвитку та сприяє сталому поступу на локальному та національному рівнях. Вона створює фундамент для підвищення добробуту населення, розширення соціального захисту та забезпечення умов для стійкого функціонування місцевих громад. Цей багатогранний процес стає можливим завдяки інтегративній взаємодії органів державного управління, місцевих самоврядних структур, підприємницького середовища та громадянського суспільства. Ключовим інструментом забезпечення конкурентоспроможності є залучення інвестицій у стратегічні напрями розвитку регіонів, стимулювання економічного зростання через розширення обсягів виробництва, покращення якісних параметрів економіки, проведення соціальних реформ та впровадження інших ініціатив, важливих для регіонального розвитку.

Однак нинішні реалії, зокрема наслідки широкомасштабної збройної агресії проти України, суттєво трансформували конкурентні переваги, що визначають конкурентоспроможність вітчизняних регіонів. Нові виклики зумовили зміну пріоритетів регіональної політики, виявлення неочікуваних аспектів зміцнення конкурентних переваг та ідентифікацію слабких місць у системі управління. У цьому контексті дослідження специфіки чинників формування конкурентоспроможності регіонів набуває виняткової важливості для формування ефективних рішень у період післявоєнного відновлення країни.

Нині країна переживає комплексну кризу, викликану військовою агресією, яка глибоко торкнулася демографічної, економічної, соціальної та екологічної сфер. Погіршення макро- та мікроекономічних показників спостерігається у всіх регіонах держави, тоді як регіональні та галузеві диспропорції досягли надзвичайних масштабів. Такого рівня нерівноваги не було фіксовано за всю історію незалежної України. У світлі зазначених викликів особливої актуальності набувають дослідження та аналітична оцінка конкурентних переваг, що формуватимуть конкурентоспроможність регіонів у післявоєнний період.

Таким чином, предметом дослідження є система конкурентних переваг в системі формування конкурентоспроможності регіонів України. Методологія роботи ґрунтується на використанні теоретичних інструментів аналізу, які дозволяють комплексно вивчити цю проблему. Результати дослідження мають важливе практичне значення, оскільки сприятимуть розробці інноваційної стратегії регіонального розвитку, здатної відповідати сучасним викликам і потребам післявоєнного періоду відбудови країни.

Огляд останніх джерел досліджень і публікацій. У сучасному науковому дискурсі значна увага приділяється регіональній конкурентоспроможності як ключовому чиннику економічного зростання та сталого розвитку [2–4; 7; 8]. Ця концепція передбачає ефективне використання ресурсів регіону – фінансових, людських, технологічних – для забезпечення збалансованого розвитку, де гармонійно поєднуються продуктивність, рівноправність і екологічна стабільність. Значний внесок у розуміння природи конкурентоспроможності зробив М. Портер, який підкреслював важливість інновацій, гнучості та глобалізації [16]. Водночас глибинні регіональні особливості, такі як структура економіки чи соціальні фактори, потребують додаткового вивчення.

Серед підходів до аналізу регіональної конкурентоспроможності виокремлюють економічно орієнтований, що зосереджується на продуктивності, інвестиціях і зовнішньоекономічній активності [14; 17], та комплексний – із включенням соціальних, екологічних і гуманітарних складових [1; 6; 10; 12]. У межах останнього конкурентоспроможність трактується як передумова соціального добробуту та інтеграції, а також екологічної стійкості. Таким чином, сучасні дослідження демонструють зростання міждисциплінарного інтересу до теми.

Наукові публікації акцентують на стратегічному значенні технологічного потенціалу, кластеризації, інноваційних управлінських рішень і сучасних маркетингових підходів [3; 4; 7; 12; 13]. Формування конкурентних переваг дедалі більше залежить від нематеріальних активів – знань, людського капіталу та інфраструктури [5]. Це відповідає положенням теорії ендogenous зростання, яка вказує на знання як головний ресурс продуктивності [3]. Розвиток освіти, адаптивних стратегій і врахування унікальності регіонів є важливими умовами для формування конкурентної моделі.

Особливого значення проблема конкурентоспроможності набуває для України в умовах війни. Руйнація інфраструктури, переміщення населення та загальна криза змінили стратегічні орієнтири та потребують розробки нових підходів до оцінки регіонального потенціалу [2; 7]. Впровадження комплексної економічної політики, що враховує питання безпеки, є основою для стабільного зростання. При цьому необхідно забезпечити не лише відбудову, а й адаптацію економік до змін і потенційних загроз.

Вивчення досвіду європейських країн може бути корисним, хоча відмінності в історичних умовах і структурі економіки України унеможливають пряме перенесення моделей [10]. Проте інтеграція цифрових технологій, розвиток місцевих бюджетів і орієнтація на сталість можуть стати основою для регіонального відновлення [5; 6; 15; 16].

Таким чином, аналіз наукових досліджень свідчить про значні відмінності в підходах до визначення факторів конкурентоспроможності регіонів у сучасному світі. У цьому контексті постає необхідність дослідження основоположних чинників конкурентоспроможності українських регіонів до початку військової агресії 2022 року та оцінки змін, які стали наслідком цього конфлікту. Такий аналіз дозволить не лише оцінити масштаби трансформацій, але й встановити нові пріоритети для гарантування сталого розвитку навіть в умовах постійної невизначеності та викликів.

Метою наукової статті є розроблення дієвих підходів для зміцнення конкурентних позицій регіонів України в контексті постконфліктного відновлення шляхом детального аналізу проблематики. Для досягнення цієї мети передбачено виконання ряду ключових завдань. По-перше, необхідно систематизувати актуальні наукові концепції, які стосуються конкурентоспроможності регіонів. По-друге, варто провести ретроспективний аналіз факторів, що визначали виникнення регіональних переваг до початку військових дій, і оцінити їх актуальність у сучасних умовах. На завершення передбачається розробка власного підходу до відновлення конкурентоспроможності регіонів з акцентом на визначенні ключових факторів та умов їх ефективної реалізації.

Основний матеріал і результати. Проведення аналізу наукових підходів до визначення конкурентоспроможності регіону виявляє, що це явище є наслідком взаємодії численних факторів. Їхній сукупний вплив визначає, чи зможе регіон розвинути конкурентні переваги, чи, навпаки, зазнає програшу у конкуренції з іншими регіональними системами на конкретному ринку у певний період.

Конкурентоспроможність являє собою багатогранний феномен, і для поглибленого розуміння механізмів її формування важливо класифікувати чинники, які на неї впливають. Умовно їх поділяють на дві основні категорії. Перша включає фактори позитивного впливу, які стимулюють розвиток регіону. Серед них ключовими є зростання обсягів виробництва, залучення інвестицій, адаптація структури регіональної економіки до сучасних технологічних тенденцій, ефективне управління економічними

процесами, а також високий рівень попиту на продукцію всередині регіону. Інша категорія охоплює фактори негативного впливу, які гальмують розвиток конкурентоспроможності, створюючи численні перешкоди. До найпоширеніших належать недобросовісна конкуренція, економічні потрясіння, спричинені приватизаційними процесами, формування негативного іміджу регіону, криміналізація господарської діяльності та несприятливий бізнес-клімат.

Крім того, залежно від стадії формування конкурентних переваг чинники можна додатково розділити на три умовні групи. Перша включає природні характеристики регіону та його початковий потенціал до конкурентоспроможності. Зокрема, це природні ресурси, географічне положення та інші базові атрибути розвитку.

Друга група об'єднує фактори, які формуються під час історичного розвитку регіону. Це здобуті переваги, що відображають здатність регіону до адаптації до внутрішніх і зовнішніх викликів, впровадження інновацій та залучення додаткових ресурсів.

Третя група охоплює чинники, які забезпечують сприятливі умови для використання як природного потенціалу регіону, так і набутого економічного ресурсу. Це може включати розвиток інфраструктури, транспортної мережі та запровадження сприятливої державної політики.

Таким чином, всі ці фактори перебувають у тісній взаємодії і у своїй сукупності визначають загальний рівень конкурентоспроможності регіону на кожному етапі його соціально-економічного розвитку.

Оцінювання впливу різноманітних чинників на інтегральний показник конкурентоспроможності значною мірою залежить від їхньої природи. Цю природу доцільно розподілити на дві основні категорії: кількісні та якісні аспекти. Кількісні фактори мають чітко визначені параметри, що безпосередньо впливають на індикатор, тоді як якісні характеризуються складністю оцінювання через їхню залежність від експертних поглядів і суб'єктивності висновків.

До кількісних чинників належать такі елементи, як:

- виробничі ресурси, включаючи землю, робочу силу та капітал;
- характеристики виробничих процесів і реалізації продукції, наприклад, розташування щодо коопераційних партнерів, доступність та рівень розвитку інфраструктури, демографічні особливості населення та споживацького ринку;
- механізми державного регулювання, зокрема податкові режими, економічна політика, програми підтримки та субсидії.

Якісні фактори, у свою чергу, найчастіше мають непрямий характер впливу та вимагають суб'єктивного підходу до оцінювання. Вони охоплюють:

- політичну стабільність і загальний рівень суспільного клімату;
- професійну підготовку та кваліфікацію робочої сили;
- структуру регіональної економіки й особливості діяльності локальних підприємств;
- ефективність освітніх систем і рівень підготовки спеціалістів;
- наявність високоосвітніх установ, технопарків і дослідних центрів на регіональному рівні;
- доступ до послуг підтримки бізнесу, наприклад, маркетингових, рекламних чи консалтингових (економічних і податкових);
- рівень співпраці між місцевими економічними суб'єктами, серед яких підприємці, профспілки та органи влади, що беруть участь в економічній активності;
- умови життя в регіоні, включаючи якість житла, екологічну ситуацію та доступність культурних і рекреаційних можливостей.

Для повного аналізу конкурентоспроможності необхідний комплексний підхід, що враховує обидві категорії чинників. Детальне дослідження їхніх взаємозв'язків стає основою для цілісного розуміння та вдосконалення конкурентних позицій.

Важливим аспектом аналізу факторів, які впливають на конкурентоспроможність регіонів, є оцінка ступеня їхнього управління. Це включає поділ факторів на ті, що можуть бути керовані, і ті, які залишаються поза межами контролю. Наприклад, географічне розташування чи природні ресурси є об'єктивними факторами, які неможливо змінити. Натомість показники, такі як рівень життя населення, інституційна структура, економічне законодавство, технологічний розвиток тощо, можуть змінюватися цілеспрямовано та контролюватися як на регіональному, так і на національному рівнях.

Крім того, варто зазначити, що серед керованих факторів конкурентоспроможності спостерігається певна ієрархія взаємовідносин. Так, людські ресурси в контексті боротьби за інвестиції на пряму залежать

від середнього рівня життя в регіоні. Водночас вони визначають важливість у змаганні за утримання кваліфікованих кадрів. Підвищення рівня життя населення нерозривно пов'язане зі збільшенням доходів підприємств регіону, що досягається через розширення обсягів реалізації продукції чи послуг на внутрішніх і зовнішніх ринках за рахунок підвищення їхньої якості та оптимізації економічної діяльності.

З метою систематизації пропонується класифікувати фактори конкурентоспроможності регіонів у три ключові групи:

- природні характеристики регіону (наприклад, наявність природних ресурсів, рівень антропологічного навантаження, геополітичне розташування);
- набуті характеристики регіону (освітній рівень та професійна підготовка населення, ефективність товарного і трудового ринків, розвиток фінансової системи, технологічна готовність підприємств, розвиток бізнесу й активність у впровадженні інновацій);
- можливості ефективного використання доступних ресурсів (включаючи діяльність державних і приватних інститутів, стан транспортної інфраструктури, рівень розвитку охорони здоров'я та базової освіти).

Застосування такого підходу дозволяє забезпечити комплексну оцінку факторів, які впливають на конкурентоспроможність регіону. Це створює основу для визначення пріоритетних напрямків їхнього вдосконалення.

Аналізуючи встановлені групи факторів, що впливають на формування та розвиток конкурентоспроможності регіонів, доцільно оцінювати їх потенціал через методіку формального розрахунку інтегрального показника індексу конкурентоспроможності. Ця методика дозволяє систематизувати фактори залежно від сили їхнього впливу, класифікуючи їх на чотири ключових рівні.

На першому рівні зосереджено фактори, які мають визначальний і найбільш значущий вплив на забезпечення конкурентоспроможності регіону. Другий рівень об'єднує фактори помірного впливу, що, хоча й менш вагомі, все ж суттєво впливають на розвиток. Третій рівень містить фактори зі слабким впливом, які здебільшого виконують допоміжну або другорядну роль у процесі формування конкурентних переваг. Нарешті, четвертий рівень охоплює чинники, що за несприятливих умов можуть мати негативний ефект на розвиток конкурентоспроможності регіону, виступаючи потенційним гальмуючим чинником.

Окрему увагу слід приділити специфічній соціально-економічній нерівномірності розвитку регіонів країни. Такі відмінності спричинені унікальною комбінацією факторів, включаючи економічний і політичний розвиток, специфіку ресурсної бази, історичні традиції підприємництва, особливості соціально-культурного середовища та менталітету місцевих громад. Оптимальний аналіз цих впливів потребує кластеризації регіонів з метою виокремлення специфічних ознак, які створюють неоднорідність у їхньому розвитку.

До початку війни для класифікації регіонів широко використовувався показник валового регіонального продукту (ВРП) на одну особу. Він слугував основою для поділу регіонів на три категорії: з високим, середнім і низьким рівнями соціально-економічного розвитку. Однак зміна умов через активний військовий конфлікт внесла суттєві корективи у підхід до формування та оцінки конкурентоспроможності. На етапах активної фази бойових дій проведення подібної оцінки стало недоцільним, адже об'єктивне визначення початкових умов у більшості регіонів виявилось майже неможливим через масштабність руйнувань і соціальні трансформації.

Разом із тим, уже зараз визначено основні фактори, які відіграють вирішальну роль у післявоєнному періоді під час процесів відновлення та відбудови. Розподіл і характеристика регіонів у цей період пропонується базувати на інтегральному показнику втрат від війни. Його формування має включати такі елементи: рівень руйнувань цивільної інфраструктури, економічних об'єктів, соціальних і критичних об'єктів; оцінку безпекової ситуації, включаючи ризики замінованих територій; масштаби депопуляції регіонів і перспективні можливості реєміграції; потенціал для майбутнього економічного розвитку з огляду на розташування та природні ресурси регіону. У межах цієї методики для кластеризації можна використовувати питомий індикатор витрат на відновлення одного квадратного кілометра території.

На основі такого підходу запропоновано поділ регіонів на три групи залежно від рівня витрат на реконструкцію: високий, середній і низький. Таким чином здійснюється структурована і диференційована оцінка, яка дозволяє ефективно планувати етапи післявоєнного відновлення.

У результаті запропонованої методології дозволяється порівняти ключові фактори конкурентоспроможності в доконфліктний період та після завершення війни. Структурне представлення цих відмінностей представлено у таблиці 1

Висновки. Стійкий розвиток держави неможливий без стабільного економічного зростання та соціального балансу між її регіонами. Для посилення конкурентоспроможності на регіональному рівні варто акцентувати увагу на таких ключових напрямках:

1. Відновлення та зміцнення ролі регіонів у внутрішньому територіальному розподілі праці з одночасним стимулюванням співпраці та інтеграції між районами.

Таблиця 1

Фактори формування конкурентних переваг регіонів України

Якісні характеристики кластера		Найменування фактора	
до війни	післявоєнне відновлення	до війни	післявоєнне відновлення
1	2	3	4
<i>I кластер (високий рівень економічного розвитку, високий рівень соціального розвитку)</i>	<i>I кластер (високий рівень витрат на відновлення)</i>	I рівень (фактори визначального впливу): - Ефективність ринку праці - Вища освіта та професійна підготовка - Інновації II рівень (фактори помірного впливу): - Охорона здоров'я та початкова освіта IV рівень (фактори негативного впливу): - Рівень розвитку фінансового ринку - Рівень розвитку підприємництва - Ефективність товарного ринку - Оснащеність новими технологіями - Транспортна інфраструктура та комунікації - Державні та громадські інститути - Забезпеченість мінеральними ресурсами	I рівень (фактори визначального впливу): - Державне фінансування відновлення територій - Обсяг залучених іноземних інвестицій у відновлення територій - Рівень безпеки регіону - Наявність потенціалу розвитку регіонів - Оснащення новими технологіями II рівень (фактори помірного впливу): - Розробка державної стратегії відновлення територій - Відновлення зв'язків з іншими регіонами країни IV рівень (фактори негативного впливу): - Відсутність або значне пошкодження об'єктів цивільної, економічної, соціальної та критичної інфраструктури - Демографія - Соціальний захист
<i>II кластер (середній рівень економічного розвитку, середній рівень соціального розвитку)</i>	<i>II кластер (середній рівень витрат на відновлення)</i>	I рівень (фактори визначального впливу): - Ефективність товарного ринку - Вища освіта та професійна підготовка - Транспортна інфраструктура та комунікації IV рівень (фактори негативного впливу): - Рівень розвитку підприємництва - Інновації - Забезпеченість мінеральними ресурсами - Державні та громадські інститути - Оснащення новими технологіями - Охорона здоров'я та початкова освіта - Рівень розвитку фінансового ринку - Ефективність ринку праці	I рівень (фактори визначального впливу): - Державне фінансування та інвестування у відновлення пошкодженої інфраструктури - Створення нових робочих місць - Інновації - Розвиток наявних природних ресурсів II рівень (фактори помірного впливу): - Ефективність товарного ринку - Вища освіта та професійна підготовка - Транспортна інфраструктура та комунікації - Охорона здоров'я - Рівень розвитку фінансового ринку III рівень (фактори незначного впливу): - Державні та громадські інститути IV рівень (фактори негативного впливу): - Дефіцит працездатного населення - Значна частина населення — старші за працездатний вік

1	2	3	4
III кластер (низький рівень економічного розвитку, середній рівень соціального розвитку)	III кластер (низький рівень витрат на відновлення)	II рівень (фактори помірного впливу): - Вища освіта та професійна підготовка - Оснащення новими технологіями III рівень (фактори незначного впливу): - Транспортна інфраструктура та комунікації - Ефективність товарного ринку - Державні та громадські інститути - Рівень розвитку підприємництва IV рівень (фактори негативного впливу): - Інновації - Рівень розвитку фінансового ринку - Охорона здоров'я та початкова освіта - Ефективність ринку праці - Забезпеченість мінеральними ресурсами	I рівень (фактори визначального впливу): - Розробка концепції регіонального розвитку - Екологія - Географічне розташування - Наявність трудових ресурсів II рівень (фактори помірного впливу): - Оснащення новими технологіями - Охорона здоров'я - Державні та громадські інститути - Вища освіта та професійна підготовка III рівень (фактори незначного впливу): - Транспортна інфраструктура та комунікації - Ефективність товарного ринку - Рівень розвитку підприємництва IV рівень (фактори негативного впливу): - Нестача висококваліфікованих трудових ресурсів - Якість та рівень життя значно відстають від європейських стандартів - Низька вартість праці порівняно з розвиненими країнами

Джерело: складено авторами самостійно

2. Притягнення інвестицій, як внутрішніх, так і зовнішніх, для реалізації програм розвитку і підвищення ефективності виробничих потужностей.

3. Розвиток експортного потенціалу регіонів шляхом збільшення їхнього представництва на світових ринках.

4. Проведення структурної реорганізації в регіональній економіці з метою підвищення частки конкурентоспроможної продукції.

5. Модернізація інфраструктури з фокусом на логістичне вдосконалення та прискорення обороту ресурсів.

6. Зміцнення фінансово-кредитної системи та досягнення бюджетної стійкості на регіональному рівні.

7. Формування сприятливих умов для стабільності регіональних ринків і підвищення їхньої адаптивності до змін.

Для післявоєнної України надзвичайно важливо створити інноваційну модель регіонального розвитку, яка враховуватиме сучасні виклики та специфічні завдання економічного відновлення. Така модель має інтегрувати економічні інструменти зі стратегічними заходами у сфері національної безпеки, будуючи гнучку систему регіональної конкурентоспроможності, здатну оперативно реагувати на загрози як внутрішнього, так і зовнішнього характеру. Це дозволить не лише адаптуватися до постійно змінюваних умов, але й створити фундамент для стабільного довготривалого розвитку навіть у контексті глобальних викликів.

Сьогоднішні реалії, включаючи наслідки війни та необхідність економічного відновлення, вимагають комплексного підходу до сталого розвитку регіонів. Серед основних завдань – розробка чітких стратегічних принципів, створення дієвих механізмів і впровадження практичних рішень, які допомагатимуть місцевим економікам адаптуватися до нових обставин. При цьому важливо не лише вирішувати нагальні проблеми, але й формувати міцну основу для майбутнього соціально-економічного зростання, беручи до уваги як ризики, так і потенційні можливості.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Андришин В. Конкурентоспроможність регіону в умовах воєнного стану. *Економіка та суспільство*. 2023. № 56. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-56-46>
2. Borsekova, K., Korony, S. & Nijkamp, P. Traces of the iron curtain: a multivariate analysis of regional cohesion in Europe”, *Socio-Economic Planning Sciences*, 2021, 78, 101040, DOI: <https://doi.org/10.1016/j.seps.2021.101040>
3. Bristow, G. Critical reflections on regional competitiveness: Theory, policy, practice. Routledge. 2015.
4. Grassia, M. G., Marino, M., Mazza, R., Misuraca, M., Zavarrone, E., & Friel, M. Regional competitiveness: A structural-based topic analysis on recent literature. *Social Indicators Research*, 2022. 173, 83–108. DOI: <https://doi.org/10.1007/s11205-022-02951-4>
5. Іванов С. М. Порівняльна оцінка ефективності розвитку окремих регіонів України за допомогою методу аналізу оточення даних. *Вісник економічної науки України*. 2023. № 1 (44). С. 13–23. DOI: [https://doi.org/10.37405/1729-7206.2023.1\(44\).13-23](https://doi.org/10.37405/1729-7206.2023.1(44).13-23)
6. Керецман Н. Шляхи підвищення конкурентоспроможності територіальних громад у процесі відновлення країни в післявоєнний період. *Український журнал прикладної економіки та техніки*. 2023 рік. Том 8. № 1. с. 346 – 350. DOI: <https://doi.org/10.36887/2415-8453-2023-1-51>
7. Kouskoura, A., Kalliontzi, E., Skalkos, D., & Bakouros, I. Assessing the key factors measuring regional competitiveness. *Sustainability*, 2024. 16, 2574. DOI: <https://doi.org/10.3390/su16062574>
8. Kovacic, A. Europe, competitiveness and sustainable development. LAP LAMBERT Academic Publishing. 2017. 300 p.
9. Ліба Н. С., Пугачевська К. Й. Чинники формування конкурентоспроможності економіки на регіональному рівні. *Проблеми сучасних трансформацій. Серія: економіка та управління*. 2022. № 6 (Груд 2022). DOI: <https://doi.org/10.54929/2786-5738-2022-6-05-02>
10. Ліпенцев А. В., Бельтюков Р. О. Підходи до розуміння конкурентоспроможності регіонів у розбудові економіки: порівняльний аналіз країн Європи та України. *Ефективність державного управління*. 2024. № 1, 78/79 (Вер 2024), с. 15–21. DOI: <https://doi.org/10.36930/507802>
11. Луньова Т. Оцінка конкурентоспроможності національної економіки України: рейтинговий підхід. *Економічний простір*. 2022. № 181. С. 38-42. DOI: <https://doi.org/10.32782/2224-6282/181-6>
12. Манн Р., Огородніков В. Конкурентоспроможність регіону: стратегічні орієнтири розвитку регіонів України. *Наукові праці Міжрегіональної академії управління персоналом. Економічні науки*. 2022. № 67. DOI: <https://doi.org/10.32689/2523-4536/67-10>
13. McCann, P. & Ortega-Argilés, R. The early experience of smart specialization implementation in EU cohesion policy. *European Planning Studies*, 2016. 24 (8), 1407–1427.
14. Palinchak, M., Tsalan, M., Brenzovych, K., Kucher, A., Kajánek, T., & Grešš, M. Competitiveness as the Basis of EU Regional Policy: Smart Specialization and Sustainability. *European Journal of Sustainable Development*, 2021. 10(4), 227–239. DOI: <https://doi.org/10.14207/ejsd.2021.v10n4p227>
15. Подзізей О., Шматковська Т. Теоретичні засади відновлення конкурентоспроможності територіальних громад і регіонів. *Галицький економічний вісник*. 2023. Том 82. № 3. С. 12–18. DOI: https://doi.org/10.33108/galicianvisnyk_tntu2023.03.012
16. Porter Michael E. Competition in Global Industries. Harvard Business School. Hardcover. 1986. 250 p.
17. Пугачевська К., Феєр О. Конкурентоспроможність економіки регіону: підходи до оцінювання. *Економіка та суспільство*. 2023. № 55. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-55-89>

REFERENCES:

1. Andryshyn, V. (2023). Regional Competitiveness under the Conditions of Marital State. *Economy and Society*, (56). DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-56-46>
2. Borsekova, K., Korony, S. & Nijkamp, P. (2021), Traces of the iron curtain: a multivariate analysis of regional cohesion in Europe”, *Socio-Economic Planning Sciences*, 78, 101040, DOI: <https://doi.org/10.1016/j.seps.2021.101040>
3. Bristow, G. (2015). Critical reflections on regional competitiveness: Theory, policy, practice. Routledge.
4. Grassia, M. G., Marino, M., Mazza, R., Misuraca, M., Zavarrone, E., & Friel, M. (2022). Regional competitiveness: A structural-based topic analysis on recent literature. *Social Indicators Research*, 173, 83–108. DOI: <https://doi.org/10.1007/s11205-022-02951-4>
5. Ivanov, S. M. (2023). Comparative Assessment of Certain Regions of Ukraine Development Effectiveness Using Data Envelopment Analysis. *Visnyk ekonomichnoi nauky Ukrainy*, 1 (44), pp. 13–23. DOI: [https://doi.org/10.37405/1729-7206.2023.1\(44\).13-23](https://doi.org/10.37405/1729-7206.2023.1(44).13-23)
6. Keretsman, N. (2023) Ways to increase the competitiveness of territorial communities in the process of the country’s recovery in the post-war period. *Ukrainian Journal of Applied Economics and Technology*. 1 (8). 1, pp. 346–350. DOI: <https://doi.org/10.36887/2415-8453-2023-1-51>
7. Kouskoura, A., Kalliontzi, E., Skalkos, D., & Bakouros, I. (2024). Assessing the key factors measuring regional competitiveness. *Sustainability*, 16, 2574. DOI: <https://doi.org/10.3390/su16062574>
8. Kovacic, A. (2017). Europe, competitiveness and sustainable development. LAP LAMBERT Academic Publishing. 300 p.

9. Liba, N., & Pugachevska, K. (2022). Factors for Forming the Competitiveness of the Economy at the Regional Level. *Problems of Modern Transformations. Series: Economics and Management*, (6). DOI: <https://doi.org/10.54929/2786-5738-2022-6-05-02>
10. Lipentsev, A. V., & Beltiukov, R. O. (2024). Approaches to understanding the competitiveness of regions in the development of the economy: a comparative analysis of the countries of Europe and Ukraine. *Efficiency of Public Administration*, 1 (78/79), 15–21. DOI: <https://doi.org/10.36930/507802>
11. Luniova, T. (2022). Assessment of the Competitiveness of Ukraine's National Economy: A Rating Approach. *Economic Space*, (181), 38–42. DOI: <https://doi.org/10.32782/2224-6282/181-6>
12. Mann, R., & Ohorodnikov, V. (2022). Competitiveness of the Region: Strategic Guidelines for the Development of the Regions of Ukraine. *Scientific Works of Interregional Academy of Personnel Management. Economic Sciences*, (67). DOI: <https://doi.org/10.32689/2523-4536/67-10>
13. McCann, P. & Ortega-Argilés, R. (2016). The early experience of smart specialization implementation in EU cohesion policy. *European Planning Studies*, 24 (8), 1407–1427.
14. Palinchak, M., Tsalan, M., Brenzovych, K., Kucher, A., Kajánek, T., & Grešš, M. (2021). Competitiveness as the Basis of EU Regional Policy: Smart Specialization and Sustainability. *European Journal of Sustainable Development*, 10 (4), 227–239. DOI: <https://doi.org/10.14207/ejsd.2021.v10n4p227>
15. Podzizei, O., & Shmatkovska, T. (2023). Theoretical principles of restoration of the competitiveness of territorial communities and regions. *Galician economic journal*, (82), 12–18. DOI: https://doi.org/10.33108/galicianvisnyk_tntu2023.03.012
16. Porter Michael E. Competition in Global Industries. Harvard Business School. Hardcover. 1986. 250 p.
17. Pugachevska, K., & Feier, O. (2023). Competitiveness of the Regional Economy: Approaches to Assessment. *Economy and Society*, (55). DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-55-89>

УДК 332.1:330.341.1:330.34.014(477)"2022/..."

JEL Q14, Q15

Кулакова Світлана Юрївна, кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри економіки, підприємництва та маркетингу, Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка».
Григор'єва Оlesia Володимирівна, кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри економіки, підприємництва та маркетингу, Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка».
Конкурентні переваги регіонів як чинник стійкої післявоєнної трансформації України.

У статті досліджено теоретико-методологічні підходи до формування конкурентоспроможності регіонів України в умовах післявоєнної трансформації. Авторки розкривають сутність конкурентних переваг як чинника забезпечення стійкого соціально-економічного зростання та пропонують класифікацію факторів впливу за силою їхнього впливу на інтегральний показник конкурентоспроможності. Проаналізовано зміни у структурі конкурентних переваг, зумовлені наслідками широкомасштабної збройної агресії, що трансформували традиційні підходи до регіонального розвитку. Запропоновано диференційований підхід до оцінювання регіонів із урахуванням втрат, понесених у результаті війни, та потенціалу відновлення. Значну увагу приділено аналізу природних, набутих та керованих факторів, які впливають на економічну динаміку регіонів. Представлено методику кластеризації регіонів за рівнем витрат на відновлення. Окремо розглянуто роль людського капіталу, інфраструктурних змін і інноваційного потенціалу в забезпеченні довгострокових конкурентних позицій. Результати дослідження мають практичне значення для формування ефективних стратегій регіонального розвитку в умовах постконфліктної відбудови держави та можуть бути використані органами влади, дослідниками й інституціями, зацікавленими у сталому розвитку.

Ключові слова: конкурентоспроможність, конкурентні переваги, регіон, фактори конкурентоспроможності, вплив факторів.

UDC 332.1:330.341.1:330.34.014(477)"2022/..."

JEL Q14, Q15

Svitlana Kulakova, PhD in Economics, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Economics, Entrepreneurship and Marketing, National University "Yuri Kondratyuk Poltava Polytechnic". **Olesia Hryhorieva**, PhD in Economics, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Economics, Entrepreneurship and Marketing, National University "Yuri Kondratyuk Poltava Polytechnic". **Competitive advantages of regions as a factor in the sustainable post-war transformation of Ukraine.**

The article explores the theoretical and methodological foundations of forming regional competitiveness in Ukraine under the conditions of post-war transformation. The authors emphasize that regional competitiveness is a key factor in ensuring sustainable socio-economic growth and plays a central role in rebuilding the country after large-scale armed aggression. The study highlights the importance of a balanced combination of natural, acquired, and controllable factors that influence the competitive positions of regions. A systematic classification of these

factors is proposed, based on the strength and nature of their impact on the integral competitiveness index. The article introduces a structured approach to assessing regional resilience and the potential for recovery, taking into account the losses caused by the war, including destruction of infrastructure, demographic shifts, and security risks. Particular attention is paid to the role of human capital development, innovation, technological modernization, and institutional support in enhancing regional competitiveness. Furthermore, the article presents a cluster-based methodology for categorizing Ukrainian regions according to their pre-war economic and social development levels and their current needs in terms of recovery spending. The research underlines the transformation of regional priorities, the revision of traditional economic strategies, and the need for innovative models of territorial development. These models must integrate economic instruments with national security strategies to ensure long-term sustainability and adaptability in the face of continuous uncertainty and external threats. The authors also analyze the influence of intangible resources – such as knowledge, innovation, and social capital – on the sustainable growth of regions, underlining the paradigm shift from traditional resource-based competitiveness to one based on knowledge and resilience. The findings of the study are practically significant for policymakers, local governments, and development institutions, as they provide a strategic framework for designing adaptive recovery strategies. In conclusion, the article contributes to the scientific discourse on regional development by offering a comprehensive framework for evaluating and strengthening the competitive advantages of Ukrainian regions in the context of post-conflict reconstruction and future-oriented planning.

Keywords: competitiveness, competitive advantages, region, factors of competitiveness, factor influence.